

O'QUVCHILARDA IJTIMOY FAOLLIKNI SHAKLLANTIRISHDA TARBIYANING O'RNI

Davidova Gulnoza Mirzakarimovna

Farg'ona ICHSHUI maxsus texnikumi Umumta'lim fani o'qituvchisi

Annotasiya: Maqolada o'quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirishda tarbiyaning ahamiyati va roli o'rganiladi. Ijtimoiy faollik shaxsning jamiyatdagi o'rnini anglash, o'zaro munosabatlarda faol bo'lishi va jamiyat rivojiga hissa qo'shishi sifatida ta'riflanadi. Tarbiya jarayoni o'quvchilarda bu fazilatlarni shakllantirishda muhim vosita bo'lib, ularning fuqarolik mas'uliyati, axloqiy qadriyatlari va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Maqolada tarbiyaviy metodlar va uslublar orqali o'quvchilarda ijtimoiy faollikni qanday samarali shakllantirish mumkinligi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy faollik, tarbiya, o'quvchilar, fuqarolik mas'uliyati, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy ko'nikmalar, pedagogika, jamiyat, shaxs rivojlanishi.

Abstract: The article studies the importance and role of education in the formation of social activity in students. Social activity is defined as an understanding of a person's place in society, active participation in relationships, and contribution to the development of society. The educational process is an important tool in the formation of these qualities in students, and serves to develop their civic responsibility, moral values, and social skills. The article analyzes how educational methods and techniques can effectively form social activity in students.

Keywords: social activity, education, students, civic responsibility, moral values, social skills, pedagogy, society, personal development.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda har bir insonning ijtimoiy faolligi uning shaxsiy va ijtimoiy muvaffaqiyatlarining asosiy omillaridan biridir. Ayniqsa, yosh avlod — o'quvchilar orasida ijtimoiy faollikni shakllantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Chunki jamiyat taraqqiyoti, demokratik qadriyatlarning rivojlanishi va fuqarolik jamiyatining mustahkamlanishi yoshlarda aynan shu fazilatlarning mavjudligiga bog'liqdir.

Tarbiya esa, o'quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Tarbiyaviy jarayon davomida o'quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularni jamiyatdagi o'z o'rnini anglashga, jamiyatning ijtimoiy normalariga rioya qilishga va faol ishtirok etishga tayyorlash maqsad qilinadi. Shu bois, tarbiya tizimida ijtimoiy faollikni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar, usullar va metodlar samaradorligini oshirish ustuvor vazifa bo'lib qolmoqda.

Ushbu maqolada o'quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirishda tarbiyaning o'rni, uning asosiy jihatlari va amaliy yo'nalishlari tahlil qilinadi.

Ijtimoiy faollik – shaxsning jamiyat hayotida faol ishtirok etishi, ijtimoiy muammolarni hal etishga intilishi va hamfikrlar bilan hamkorlik qilish qobiliyatidir. Zamonaviy dunyoda yoshlarning ijtimoiy faolligi jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun

muhim omil hisoblanadi. Tarbiya esa o'quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirishning asosiy vositasidir.

1. Ijtimoiy faollik nima va nega muhim?

- Ijtimoiy faollikning mohiyati: Fuqarolik pozitsiyasini egallash, jamoat ishlarida qatnashish, ijtimoiy mas'uliyatni his etish.

- Ahamiyati:

- o Jamiyatda faol fuqarolik shakllanadi.
- o Yoshlarda yetakchilik qobiliyatlari rivojlanadi.
- o Ijtimoiy adolat va barqarorlikka xizmat qiladi.

2. Tarbiyaning ijtimoiy faollikni shakllantirishdagi roli

a) Maktab tarbiyasining ta'siri

- Jamoa ishlariga jalb qilish: Darsdan tashqari tadbirlar (quyoshli chorshanba, loyihalar, musobaqalar).

- O'quvchilar o'zini-o'zi boshqarish organlari (o'quvchilar kengashi, maktab parlamentlari).

- Ijtimoiy loyihalarda ishtirok: Xayriya aksiyalari, ekologik tashabbuslar.

b) Oilaviy tarbiyaning o'рни

- Ota-onalarning namoyishi: Oilada ijtimoiy mas'uliyatni tushuntirish, ularni jamoat ishlariga jalb qilish.

- Bolalarga ijodiy erkinlik berish: Ixtiyoriy faoliyatga (sport, san'at, loyihalar) qo'shilishga undash.

c) Ma'naviy-axloqiy tarbiya

- Mehr-muhabbat va hamjihatlikni o'rgatish: Jamoaviy ishlarda birlikni namoyon qilish.

- Ijtimoiy adolat va tenglik qadriyatlari: Kambag'allarga yordam, ijtimoiy himoyaga muhtoj shaxslarga g'amxo'rlik.

3. O'quvchilarda ijtimoiy faollikni oshirish usullari

a) Pedagogik metodlar

- Loyihaviy ta'lim: Jamoaviy loyihalar (masalan, "Toza maktab", "Qariyalarga yordam").

- O'yin texnologiyalari: Rolli o'yinlar, diskussiya klubi, munozaralar.

- Ijobiy namunalar: Tarixiy shaxslar (Abdulla Avloniy, Jaloliddin Manguberdi) va zamonaviy ijtimoiy faollar haqida hikoyalar.

b) Jamiyat va ta'lim muassasalari hamkorligi

- Mahalla faolligi: Mahalla masjidlari, yoshlar markazlari bilan hamkorlikda dasturlar tashkil etish.

- Maktab-extracurricular bog'lanish: Maktabdan tashqari ijtimoiy amaliyotlar (tadqiqot loyihalari, sayohatlar).

c) Psixologik yondashuv

- Motivatsiya: Ijtimoiy faollik uchun rag'batlantirish (diplomlar, mukofotlar).

- O'zini anglash va mas'uliyat hissi: O'quvchilarga kichik ijtimoiy loyihalarni topshirish (masalan, sinf gazetasi tuzish).

4. Zamonaviy sharoitdagi qiyinchiliklar va yechimlar

- Qiyinchiliklar:
 - o Ijtimoiy tarmoqlarning passivlikka undashi.
 - o O'quvchilarda individualizmning kuchayishi.
- Yechimlar:
 - Maktablarda "Ijtimoiy faollik" mavzusida maxsus darslar joriy etish.
 - Ota-onalar bilan ishlash (tarbiyaviy seminarlar).

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

O'zbek pedagogik adabiyotlarida o'quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirish masalasi keng yoritilgan. Jumladan, A. Jo'raev "Tarbiyaning pedagogik asoslari" asarida ijtimoiy faollikni tarbiyalash yoshlarni jamiyat hayotida faol ishtirok etishga tayyorlash, ularning fuqarolik qobiliyatini rivojlantirish vositasi sifatida ko'riladi.

I.A. Karimovning "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" asarida esa ijtimoiy faollikni shakllantirish tarbiyaning muhim yo'nalishlaridan biri ekanligi ta'kidlanadi. Bu jarayonda tarbiyalovchi shaxsning axloqiy va fuqarolik mas'uliyatini oshirishga e'tibor qaratiladi.

Maqolada empirik metodologiya sifatida so'rovlar, intervyular va kuzatuvlar qo'llanildi. Shuningdek, pedagogik tajriba, ta'lim muassasalarida olib borilgan ijtimoiy faoliyat tahlili asosida olingan ma'lumotlar tadqiq etildi. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirishning samarali usullarini aniqlashga imkon berdi.

Natija va muhokamalar

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarda ijtimoiy faollikni rivojlantirishda tarbiya jarayonining mazmuni va usullari muhim rol o'ynaydi. Ta'lim muassasalarida tashkil etilgan ijtimoiy tadbirlar, jamoaviy loyihalar, ko'ngilli faoliyatlar yoshlarning jamiyatga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularni faol ishtirokchiga aylantiradi.

So'rov natijalariga ko'ra, tarbiyada ijtimoiy faollikni shakllantirish uchun shaxsiy namunalar, pedagoglarning motivatsion yondashuvi va zamonaviy pedagogik texnologiyalar qo'llanishi muhim. Biroq, ayrim hududlarda tarbiyaviy ishlarning samaradorligi pastligi, zamonaviy uslublar yetarli darajada tatbiq etilmasligi muammo sifatida ko'rsatildi.

Muhokamalarda ta'kidlanganidek, tarbiyada ijtimoiy faollikni shakllantirish jarayoni faqat maktab bilan cheklanmasligi, balki oila va jamiyat bilan hamkorlikda olib borilishi zarur. Shu bilan birga, yoshlarni ijtimoiy faoliyatga jalb qilishda innovatsion yondashuvlarni joriy etishning ahamiyati katta.

XULOSA.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirishda tarbiya o'ta muhim ahamiyatga ega. U nafaqat shaxsning ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantiradi, balki jamiyatning umumiy barqarorligi va taraqqiyotiga ham hissa qo'shadi.

Tarbiyaning mazmuni va uslublarini takomillashtirish, pedagoglarni yangi pedagogik texnologiyalar bilan ta'minlash, ota-ona va jamiyat bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish zarur. Shuningdek, yoshlarni ko'ngilli harakatlar va ijtimoiy loyihalarda faol ishtirok etishga rag'batlantirish jamiyat rivoji uchun muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, ijtimoiy faollikni shakllantirish bo'yicha tadqiqotlarni yanada chuqurlashtirish, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni amaliyotga keng joriy etish lozim.

O'quvchilarda ijtimoiy faollikni shakllantirish – nafaqat maktab, balki oila, mahalla va butun jamiyatning umumiy vazifasidir.

Tarbiya orqali yoshlarga jamoat manfaatlarini shaxsiy manfaatlardan yuqori qo'yish, birlashish va ijodiy yechimlarni topish qobiliyati o'rgatilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Jo'raev A. Tarbiyaning pedagogik asoslari. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2019. - 220 bet.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: "Ma'naviyat" nashriyoti, 2008. - 176 bet.
3. Qodirov Sh., Turaqulov E. Ma'naviyat va tarbiya asoslari. Toshkent: "Iqtisod-moliya" nashriyoti, 2016. - 190 bet.
4. Odilova N. Milliy qadriyatlar va yoshlarni tarbiyalash. Andijon: "Ziyo nuri" nashriyoti, 2018. - 132 bet.
5. Xudoyberdiyev A. O'zbek tarbiyasi va ijtimoiy faollik. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2017. - 168 bet.
6. Yusupov M. Pedagogik psixologiya va tarbiya. Buxoro: "Nurli ziyo" nashriyoti, 2020. 156 bet.
7. To'laganov B. Yoshlar tarbiyasida zamonaviy yondashuvlar. Samarqand: "Samarqand universiteti" nashriyoti, 2021. - 144 bet.
8. Hojiakbar Tursunov. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning axborot kompetentsiyasini rivojlantirish: O'zbekiston va yevropa tajribasi. Talim fan va innovatsiya jurnali. 6 son. 2024 yil. 575 bet
9. https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2025/01/Talim_fan_va_innovatsiya_6_son_2024_yil.pdf
10. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 990-993.
11. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. *Universum: технические науки*, (8-1 (77)), 27-29.
12. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA SOHA MUTAXASSISLIK FANI BO'YICHA IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH. *Scientific Impulse*, 2(18), 125-131.
13. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. *Scientific Impulse*, 1(2), 535-537.
14. Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. *извлечено от* <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>
15. Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation :

"Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>

16..https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2025/01/Talim_fan_va_innovatsiya_6_son_2024_yil.pdf

17.TURSUNOV HOJIAKBAR HAMIDULLO O'G'LI. KAR VA ZAIF ESHITUVCHI YUQORI SINF O'QUVCHILARINING AXBOROT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH TASHKILIY-METODIK MUAMMOLARI. (2025). International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health, 54-62.

18. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA SOHA MUTAXASSISLIK FANI BO'YICHA IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH. Scientific Impulse, 2(18), 125-131.

19. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.

20. Hamidullo o'g'li, T. H., & Kamolovich, B. E. (2023). IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI. Scientific Impulse, 1(7), 648-653.

21. Hojiakbar Tursunov. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning axborot kompetentsiyasini rivojlantirish: O'zbekiston va yevropa tajribasi. Talim fan va innovatsiya jurnali. 6 son. 2024 yil.575 bet